

แนวทางการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในประเทศไทย เพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน

นางจิตรา ศิริสมบุญธาลาก

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

บทคัดย่อ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.๒๕๕๐ กำหนดให้คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการที่จะได้รับบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการดำรงชีวิต และส่งเสริมการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม จึงทำให้มี หลักประกันว่าคนพิการจะได้รับสิทธิและสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวก และประเด็นสำคัญภายใน ปี พ.ศ.๒๕๕๘ กลุ่มประเทศอาเซียน ๑๐ ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยจะรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของภูมิภาค ในด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคง รวมทั้งสังคมและวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้น ด้านการพัฒนาคน เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี คุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย อย่างเสมอภาค เท่าเทียม และผลจากการรวมตัวเป็นประชาคมดังกล่าว จะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของ ประชาชนอย่างเสรีและรวดเร็วระหว่างประเทศอาเซียนด้วยกัน จึงจำเป็นต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก รองรับ โดยเฉพาะด้านอาคาร สถานที่ บริการสาธารณะ รวมทั้งบริการขนส่งสาธารณะที่จัดว่ามีความเป็น สาธารณะ (Public) ที่ทุกคนในสังคมเข้าถึงได้และใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งประชาชนของอาเซียนและคนพิการใน อาเซียน จะมีโอกาสมีส่วนร่วมในการเข้าถึงทุกส่วนที่เป็นบริการ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้กำหนดประเด็น ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ทั้งของประเทศที่มีความก้าวหน้าในการ ดำเนินงาน ของประเทศไทย รวมทั้งของประเทศอาเซียนที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิและโอกาสในการดำเนินชีวิตของ คนพิการ อีกทั้งยังศึกษา วิเคราะห์การขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ในประเทศไทย ปัจจัยเอื้อ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับปรุงนโยบาย และคุณภาพของ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ในมิติสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนพิการและทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ (Universal Design) รองรับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในการใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนและคนพิการ อาเซียน ภายใต้มาตรฐานเดียวกันอย่างสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ “One Vision One Identity One Community and One Standard” โดยใช้วิธีการศึกษา วิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบด้วย รายงานผลการดำเนินงานจัด สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการของหน่วยงานต่างๆ ข้อกำหนดทั้งของประเทศไทย และประเทศ ตัวอย่างที่ก้าวหน้าในแต่ละภูมิภาค รวมทั้งประเทศอาเซียน เอกสารนโยบายตามมติคณะรัฐมนตรี เอกสารพันธกรณี ระหว่างประเทศ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง พบว่า

๑. รูปแบบการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นข้อเสนอริเริ่มจากองค์การสหประชาชาติตามกฎมาตรฐาน (Standard Rules) และกฎหมาย (Laws /Regulations /Codes /Guidelines) ว่าด้วยความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่ คนพิการ โดยให้ความสำคัญกับด้านสถาปัตยกรรม อาคาร สถานที่ และบริการสาธารณะ เนื่องจากเป็นช่องทาง สำคัญที่สนับสนุนให้คนพิการสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับสมาชิกอื่นในสังคมด้วยความเสมอภาค เท่าเทียม ซึ่งประเทศที่ก้าวหน้าไม่ว่าจะเป็นญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และนอร์เวย์ ล้วนแล้วแต่มี การดำเนินงานโดยใช้กฎหมายหลักว่าด้วยอาคารสถานที่ที่ต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการทั้งใน และนอกอาคาร สถานที่สาธารณะ และที่พักอาศัย ประกอบการออกกฎหมายลูกเพื่อกำหนดลักษณะรายละเอียด

การปฏิบัติ โดยพบว่ารูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในประเทศญี่ปุ่นมีความเข้มแข็งมากที่สุดที่ยึดคนพิการเป็นศูนย์กลาง ที่มีการเชื่อมโยงกับกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมเพื่อช่วยเหลือคนพิการให้สามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีความก้าวหน้าสูง โดยมีกลไกคณะกรรมการระดับชาติ ทำหน้าที่ทบทวนสถานการณ์ เพื่อนำเสนอกฎหมายและมาตรฐานใหม่ของสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมสำหรับคนพิการ

๒. สำหรับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในประเทศอาเซียน มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในด้านสถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อมในรูปแบบใกล้เคียงกัน โดยมีการกำหนดจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านอาคาร สถานที่ให้บริการสาธารณะสำหรับคนพิการ ในรูปแบบของการออกกฎหมายหลักและมีกฎหมายลูกกำหนดรายละเอียดสิ่งอำนวยความสะดวก โดยประเทศสิงคโปร์มีรูปแบบที่ร่วมดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายองค์กรภาคเอกชน และอาสาสมัครภายใต้แนวคิด **“Many Helping Hands”** ที่ไม่เพียงแต่จะทำให้มีผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมดำเนินงานจำนวนมาก หากแต่ยังสามารถทำให้บริการครอบคลุมกับจำนวนและความต้องการของคนพิการได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการรณรงค์สร้างเสริมเจตคติเชิงบวกของสังคมต่อคนพิการ นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดมาตรการพิเศษด้านสวัสดิการ โดยการให้เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการเดินทางสำหรับคนพิการที่ยากจน เพื่อเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในบริการขนส่งสาธารณะ

๓. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในประเทศไทย เป็นสิทธิและสวัสดิการของคนพิการที่พึงจะได้รับ โดยมีรูปแบบการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ประกอบด้วย สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการดำรงชีวิตประจำวัน ด้านการศึกษา ด้านสถาปัตยกรรม อาคาร สถานที่ และบริการขนส่งสาธารณะด้านการทำงาน และประกอบอาชีพ ด้านข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นบุคคล/สิ่งที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือคนพิการ ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสถาปัตยกรรม อาคาร สถานที่ และบริการสาธารณะมีความก้าวหน้ามากที่สุด และถือเป็นนโยบายสำคัญในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จเพื่อคนพิการและทุกคนเข้าใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ (**Universal Design**) รองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.๒๕๕๘ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ และวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕ และบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงาน (**MOU**) ๒๑ กระทรวง เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เนื่องจากสิ่งอำนวยความสะดวกโดยเฉพาะด้านอาคาร สถานที่ บริการสาธารณะ ซึ่งจัดว่าเป็นประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสาธารณะ (**Public**) สำหรับการเข้าถึงได้และใช้ประโยชน์ได้ของทุกคนในสังคม รวมทั้งบุคคลต่างชาติในอาเซียนด้วย

๔. การขับเคลื่อนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ และวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ในนโยบายผลักดันการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและทุกคนเข้าถึงได้ ที่เห็นชอบให้โรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานราชการ ได้แก่ ศาลากลางจังหวัดที่ว่าการอำเภอ/สำนักงานเขต ที่ทำการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัด/ส่วนตำบล/สำนักงานเทศบาลนคร/เมือง /ตำบลและเมืองพัทยา) สถาบันการศึกษาและสถานีดำรงจ ดำเนินการสำรวจและจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการ ๕ ประเภท ได้แก่ ทางลาด ห้องนั่งที่จอดรถ ป้ายและสัญลักษณ์ และบริการข้อมูล ตามกฎกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๔๘ ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ภายในปี พ.ศ.๒๕๕๘ เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยให้สำนักงบประมาณสนับสนุนงบประมาณแก่หน่วยงานราชการที่ขอรับการสนับสนุนแห่งละ ๓๐๐,๐๐๐ บาท และหน่วยงานต้องรายงานผลการดำเนินงานในรอบ ๖ เดือน

๕. สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (พ.ก.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานหลัก (Focal Point) ในการประสาน สนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินงานตามนโยบายผลักดันการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและทุกคนเข้าถึงได้ โดยมีกลไกในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่ กลไกสำคัญตามกฎหมาย คือ คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติที่มีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน นำเสนอนโยบายดังกล่าวให้คณะรัฐมนตรีเห็นชอบและมีผลผูกพันให้หน่วยงานปฏิบัติตาม นอกจากนี้ ยังมีกลไกอื่นๆ สนับสนุนการปฏิบัติของหน่วยงาน ได้แก่ (๑) การร่วมจัดทำแผนกำหนดแนวทางการการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนพิการและทุกคนในสังคมเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตามภารกิจของ ๒๑ กระทรวง (๒) การสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงและพัฒนาอาคารสถานที่ต้นแบบของการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการของศาลากลางจังหวัด จำนวน ๕๒ แห่งที่มีคนพิการไปติดต่อและใช้บริการของหน่วยงานจังหวัดละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท อีกทั้งจัดทำโครงการเพื่อสนับสนุนการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนพิการและทุกคนในสังคมเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตามยุทธศาสตร์ประเทศ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑ เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (๓) จัดกิจกรรมเปิดตัว (Kick Off) “เปลี่ยนภาระให้เป็นพลัง สร้างสังคมเพื่อทุกคน” เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีการจัดให้ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างหน่วยงานราชการระดับกระทรวง ๒๑ แห่งในการร่วมมือดำเนินการ และกำกับให้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการตามภารกิจ (๔) การมีส่วนร่วมและรับฟังข้อเสนอของภาคีเครือข่ายในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านบริการขนส่งสาธารณะสำหรับคนพิการ (๕) การตรวจติดตามการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและคัดเลือกสถานที่ดีเด่นที่เอื้อต่อคนพิการ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานที่ลงนาม MOU จัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการที่ถูกต้องและเป็นไปตามมาตรฐาน อีกทั้งให้เป็นต้นแบบที่ดีของหน่วยงาน พร้อมทั้งการอบรมให้ความรู้ในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ และหลักเกณฑ์แนวทางในการประเมินการตรวจติดตามการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และคัดเลือกสถานที่ดีเด่นที่เอื้อต่อคนพิการแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกจังหวัด

๖. ผลการดำเนินงานตามนโยบาย/มติคณะรัฐมนตรี พบว่า หน่วยงานเป้าหมายรายงานผลให้ทราบ ณ วันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๖ เพียงร้อยละ ๒๘.๔๐ ซึ่งแสดงว่าการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ยังไม่สามารถดำเนินการได้บรรลุเป้าหมาย คนพิการยังเข้าไม่ถึงสิทธิด้านสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในระบบด้านบริการขนส่งสาธารณะของกระทรวงคมนาคม ได้ดำเนินการจัดทำ (๑) โครงการนำร่อง (Pilot Project) “สะดวก ปลอดภัย คมนาคมยุคใหม่ใส่ใจคนพิการ” ที่ยึดหลักการออกแบบเพื่อทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ (Universal Design) (๒) ออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกตามแนวคิด เพื่อทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ (Universal Design) ในระบบขนส่งรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (รฟม.) หรือ รถไฟฟ้าใต้ดิน (MRT) ได้แก่ ที่จอดรถสำหรับคนพิการ ทางลาด ลิฟต์ ห้องนั่งรถคนพิการ โทรศัพท์สำหรับคนพิการ ป้ายบอกทางและสัญญาณเตือน จุดยึดรถเข็นและจุดจอดรถเข็นคนพิการ จอแสดงข้อมูลข่าวสารสำหรับผู้โดยสาร รวมทั้งจะจัดให้มีลิฟต์สำหรับยกรถเข็นคนพิการ ในโครงการรถไฟฟ้าสายสีม่วง สายสีนักษัตรเงินส่วนต่อขยาย และสายสีเขียว ส่วนการจัดให้มีลิฟต์ในสถานีรถไฟฟ้าดำเนินการครบแล้ว ๑๘ สถานี และในสถานีรถไฟฟ้าสายท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ - สถานีพญาไท (๓) ปรับปรุงตัวรถโดยสารรถไฟฟ้าเพื่อคนพิการเป็นรถชั้นสองนั่งปรับอากาศ โดยจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ลิฟต์ที่แยกส่วนออกมาจากตู้โดยสาร ภายในตู้โดยสารมีอุปกรณ์ยึดจับกับล้อรถวีลแชร์และมีห้องนั่งรถสำหรับคนพิการให้บริการขบวนรถไฟ ๑/๒ กรุงเทพฯ - เชียงใหม่ และขบวน ๖๙/๗๐ กรุงเทพฯ -หนองคาย และจะขยายดำเนินการในเส้นทางสายใต้และสายอื่นๆ ต่อไป (๔) สถานีรถไฟฟ้า (BTS) ในความรับผิดชอบของกรุงเทพมหานคร

จัดให้มีการติดตั้งลิฟต์คนพิการและผู้สูงอายุ ๑๘ ตัว ตามสถานีหลัก และจะขยายการติดตั้งลิฟต์ในสถานีรถไฟฟ้าวีเอ็ม ๕๖ ตัว ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ รวมทั้งจัดให้มีทางลาด และ/หรือ **guiding block** เพื่อให้คนพิการสามารถเดินทางไปถึงสถานีรถไฟฟ้าวีเอ็ม BTS ได้โดยสะดวก พร้อมทั้งมีเจ้าหน้าที่ประจำจุดให้บริการแก่คนพิการด้วย

๗. ปัจจัยเอื้อ หรือสนับสนุน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในประเทศไทย ได้แก่ (๑) นโยบายผลักดันการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนพิการและทุกคนในสังคมเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ของรัฐบาล ถือเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการจัดทำโครงการ/กิจกรรมรองรับ และนำไปสู่การสนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน พร้อมทั้งกำหนดให้เป็นโครงการในระดับยุทธศาสตร์ประเทศเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.๒๕๕๘ (๒) กระแสการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในอีก ๒ ปีข้างหน้า กล่าวได้ว่าเป็นโอกาสของการขับเคลื่อนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการโดยเฉพาะในด้านสถาปัตยกรรม อาคาร สถานที่สู่การพัฒนาทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ และเป็นการสร้างความพร้อมของประเทศไทยที่จะให้การดูแลอย่างตั้งใจจริงต่อการเข้ามาของคนพิการจาก ๙ ประเทศ (๓) สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติเกิดความร่วมมือเป็นอย่างดีกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ถึงแม้ว่าจะไม่มีการบังคับการปฏิบัติตามข้อกำหนดและบทลงโทษก็ตาม ซึ่งแสดงถึงเจตคติการยอมรับในสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการ ทำให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกันด้านคนพิการอื่น ๆ จะได้รับการตอบรับและร่วมมือสูงต่อไป (๔) ความเข้มแข็งของกลุ่ม องค์กรเกี่ยวกับคนพิการที่มีบทบาทในการให้ข้อเสนอการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในหลายเวทีและหลายครั้ง เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้พิจารณา ตลอดจนองค์การดังกล่าวมีการสื่อสารต่อสังคมอย่างสม่ำเสมอทำให้เกิดความเข้าใจสิทธิของคนพิการมากขึ้น (๕) การมีกฎหมายเฉพาะในลักษณะกฎหมายเฉพาะในแต่ละด้านของสถาปัตยกรรม อาคาร สถานที่ บริการสาธารณะ และบริการขนส่งสาธารณะเป็นการส่งเสริมให้คนพิการมีหลักประกันในเรื่องสิทธิที่จะได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะที่ชัดเจนในแต่ละประเภท และสามารถกำกับ ตรวจสอบมาตรฐานในแต่ละประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นๆ ได้สะดวก (๖) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในประเทศไทย อยู่ในระยะก้าวสู่หลักการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ หรือ อารยสถาปัตย์ (Universal Design) โดยนายกรัฐมนตรีได้ประกาศสนับสนุนนโยบายการออกแบบเพื่อทุกคนในสังคมเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ (Universal Design) สำหรับโอกาสของคนพิการและประชาชนที่เข้าถึงบริการในสังคมอย่างเสมอภาค เป็นธรรม ทั้งนี้ ในที่ประชุมคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ และในการประชุม ๑๐ ชาติอาเซียน บวกญี่ปุ่น ที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ มีส่วนกระตุ้นเรื่องการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและอารยสถาปัตย์ในภูมิภาคอาเซียนให้เข้าสู่ภาคปฏิบัติอย่างเป็นทางการ ประกอบกับ แนวคิดอารยสถาปัตย์ กำลังเป็นความรู้ที่แพร่หลายเปิดสอนในหลายสถาบันการศึกษา คาดว่าจะมีนักศึกษาที่มีความรู้จำนวนมากสามารถช่วยออกแบบสถาปัตยกรรมในสังคม ที่คนทุกคนและคนพิการเข้าถึงได้

๘. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ได้แก่ (๑) เรื่องงบประมาณเป็นข้อจำกัดและอุปสรรคที่สำคัญในการขับเคลื่อนการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกตามนโยบาย หน่วยงานดำเนินการได้เพียงเล็กน้อย เนื่องจากไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุน ถึงแม้ว่าจะมีการแก้ไขปัญหางบประมาณในระยะสั้น แต่ในระยะยาวเป็นภาระของหน่วยงาน ที่จะต้องสามารถจัดหางบประมาณดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อคนพิการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน หน่วยงานอาจมีอุปสรรค และขาดหลักประกันในการเสนอขอตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปี (๒) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ไม่ได้เป็นมาตรการเชิงบังคับให้หน่วยงานราชการต้องดำเนินการ ซึ่งหน่วยงานมีภารกิจสำคัญตามบทบาทหน้าที่ขององค์กรหลายด้าน ดังนั้น การจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกให้

คนพิการ จึงเป็นภารกิจที่จัดลำดับความสำคัญรองลงมา ยกเว้นส่วนราชการที่ต้องให้บริการคนพิการจำนวนมาก (๓) นโยบายด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ตลอดบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานอาจมีปัญหาด้านการปฏิบัติ ทั้งนี้ เนื่องด้วยปัจจัยแทรกซ้อนด้านการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารองค์กร ผู้ประสานหลักในการติดตามในองค์กร และประการสำคัญการเปลี่ยนแปลงคณะบริหารประเทศใหม่ (๔) นโยบายการออกแบบเพื่อทุกคนในสังคมเข้าถึงและใช้ประโยชน์ อาจมีความท้าทายต่อการขับเคลื่อนนโยบาย กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ ๓ ของการจัดอันดับขีดความสามารถด้านโครงสร้างสิ่งจำเป็นพื้นฐาน (Infrastructure) ในกลุ่มอาเซียน ซึ่งธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย ระบุว่าประเทศหลายประเทศในเอเชีย เช่น ไทย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และอินโดนีเซีย กำลังเผชิญกับปัญหาโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ล้าหลัง ดังนั้น ประเด็นสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อทุกคนในสังคมเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ อาจได้รับผลกระทบในการขับเคลื่อน เนื่องจากต้องพึ่งพิงอิงกับคุณภาพของโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ (๕) องค์ความรู้ในด้านการออกแบบเพื่อทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ (Universal Design) ยังขาดการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่องค์ความรู้ และสื่อสารสู่สังคมอย่างกว้างขวาง รวมถึงยังขาดคู่มือปฏิบัติวิชาชีพหรือมาตรฐานแนะนำ การออกแบบดังกล่าวสำหรับหน่วยงานต่างๆ ใช้ประโยชน์ (๖) คนพิการยังไม่กล้าและมั่นใจต่อการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะในสังคม ถึงแม้ว่าจะมีการจัดให้มีทางลาด หรือทางลาดที่มีอักษรเบรลล์แล้วก็ตาม แต่เนื่องจากปัจจุบันพื้นที่โดยเฉพาะเขตเมืองที่มีบาทวิถีหรือทางเดินเท้าถูกใช้ประโยชน์ทางการค้า หรือเพื่อการสัญจรเดินทางของยานพาหนะบางประเภท

๙. ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ในเชิงนโยบาย (๑) ควรจัดให้มีแผนกลยุทธ์เฉพาะด้านการดำเนินงานจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการให้ครอบคลุมใน ๓ ด้านหลัก ได้แก่ การปรับปรุงสภาพแวดล้อม (Environmental hardware) การพัฒนาสื่อกับหรือระบบขับเคลื่อนทางสังคม (Environmental software) และการพัฒนาระบบจิตสำนึกให้เข้าใจ ตระหนักสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ (Environmental heart ware) (๒) รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณแก่หน่วยงานภาครัฐเพื่อจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการและคนทุกคนในสังคมในสัดส่วนร้อยละ ๓ หรือสัดส่วนที่เหมาะสมของวงเงินงบประมาณประจำปี (๓) หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบแผนและนโยบายการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ต้องสร้างหรือกำหนดให้มีกลไกขับเคลื่อนการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเชิงรุก เพื่อก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-going) ด้วยการกำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องกับอาเซียน ในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ (Universal Design) และควรจัดให้มีกลไกขับเคลื่อน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกับภาคีภาคส่วนต่างๆ คนพิการทุกประเภทความพิการ และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสมมูลเสมอในการกำหนดแผน นโยบาย กฎหมาย หรือระเบียบและการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล รวมถึงการมีกลไกศูนย์การประสานงานในระดับปฏิบัติการ เพื่อให้มีระบบการประสานงาน การติดตาม การจัดเก็บข้อมูลการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ รวมทั้งผล การศึกษาวิจัย สำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งการประสานงานด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ทุกด้าน (One stop service) เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่อไป (๔) ควรมีการขับเคลื่อนบูรณาการงานร่วมกันใน กฎกระทรวงทั้ง ๓ ฉบับที่เกี่ยวข้องกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ โดยจัดทำคู่มือการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ ที่มีการบูรณาการ เนื้อหาสาระสำคัญในกฎกระทรวงทั้ง ๓ ฉบับ สำหรับข้อเสนอเชิงปฏิบัติ ได้แก่ (๑) ส่งเสริม สนับสนุนให้ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะ อบต. ดำเนินการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการให้ ครบทุกอบต. และพัฒนาต่อยอดจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทุกคนเข้าถึงการใช้ประโยชน์ร่วมกันได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากคนพิการส่วนใหญ่อยู่ในส่วนภูมิภาค จะได้รับโอกาสเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น (๒) สร้างและ

พัฒนามาตรฐานการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ เพื่อเป็นเกณฑ์สำหรับการประเมินคุณภาพ ที่คนพิการต้องสามารถเข้าถึงประโยชน์ (access) ที่มีความสอดคล้องกับความสะดวกสบาย (convenience) (๓) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทุกคนเข้าถึงการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (Universal Design) ร่วมกับสถาบันการศึกษา โดยขอการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และ (๔) ส่งเสริมให้องค์กรด้านคนพิการ จัดทำศูนย์ต้นแบบการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทุกคนเข้าถึงการใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ (Universal Design) เพื่อเป็นต้นแบบและขยายผลเป็นศูนย์การเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ที่นำไปสู่การยอมรับในระดับอาเซียน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรด้านคนพิการให้มีความเข้มแข็งในการสร้างหุ้นส่วนการพัฒนาในระดับภูมิภาคอาเซียน
